

вани между друго и договоритъ за осигуровка и превозъ на стоки отъ черноморскитъ български пристанища до Дубровникъ и Анкона. Отъ тия договори сѣдимъ за количеството и вида на стокитъ въ Турция, внасяни и изнасяни съ посредничеството на дубровчани презъ 16—17 в.

Последня категория документи относно не само стопанската, но и политическата история на България съставляватъ презъ 17 в. експедиранитъ писма отъ български градове и паланки до Дубровникъ — *lettere, relazioni e commissioni* отъ и за дубровчани, живущи въ разни градове на Балканския и Апенински полуострови. Тия документи сѣ въ тѣсна връзка съ поменатитъ „нареждания“ на Републиката, или представляватъ специални доклади за положението на дубровнишкитъ колонисти въ българскитъ земи. Тѣзи писма сѣ твърде много, но не сѣ нито добре подредени, нито подшити; така: въ нѣкои папки, въ които сѣ сортирани писмата, изхождащи отъ Албания и Далмация, открихъ не малко писма, изпратени отъ Русе, Търново и др. Презъ време на едномесечното ми пребиваване въ Дубровникъ успѣхъ да прегледамъ отъ тази серия документи около 30 папки, съ писма отъ разни области на полуострова, предимно тия, които сѣ отъ български земи. Всѣка отъ тия папки съдържа срѣдно до 300 писма отъ търговци занаятчии, дубровчани, отъ София, Провадия, Пловдивъ, Пазарджикъ, Силистра, Шуменъ, Никополъ, Чипровци, Нишъ и др. Найраннитъ писма сѣ отъ 1603 г. По-старата кореспонденция е изгорѣла въ пожаритъ и земетресението въ Дубровникъ презъ 1667 г. — една голѣма загуба за насъ. Използването тия писма, колкото и необходимо за насъ, се затруднява, както вече казахме, отъ лошия имъ почеркъ и отъ голѣмата имъ безграмотност. Това сѣ писма, на полуграмотни търговци, писани на разваленъ италиянски езикъ съ половина думи славянски. Обикновено, съществителнитъ имена сѣ хърватски думи, а глаголитъ — италиянски. Употрѣбавани сѣ само проститъ времена на глаголитъ.

Писмата, писани на хърватски, сѣ още по-мѣчно четливи и много по-тежки за разбиране. Сливани сѣ по нѣколко думи наедно безъ никакви препинателни знаци. Изключение правятъ само докладитъ на цариградскитъ посланици и писмата на нѣкои търговци отъ София — четливо и красиво написани. Кореспонденцията на дубровчанитъ, живущи въ българскитъ земи, е много ценна за насъ. Тя хвърля богата свѣтлина върху вида и характера на търговията на дубровчанитъ, като не рѣдко се даватъ сведения за положението на населението и отношението на турскитъ власти къмъ него. Много често се срещатъ съобщения за движението и военнитъ действия на турскитъ войски. Въ това отношение сѣ изобилни съ данни рапортитъ на посланицитъ въ Цариградъ и на специалнитъ пратеници отъ Дубровникъ, командировани къмъ свитата на султана при тръгването му съ войскитъ на походъ. Тая кореспонденция на дубровчанитъ допълня и разяснява въ значителна степенъ политическата история на балканскитъ народи и на Турция презъ 17 в. Предполагамъ още много материалъ въ тази посока да се намѣри въ запазенитъ въ архивата многобройни писма на дубровчанитъ отъ Цариградъ и София.